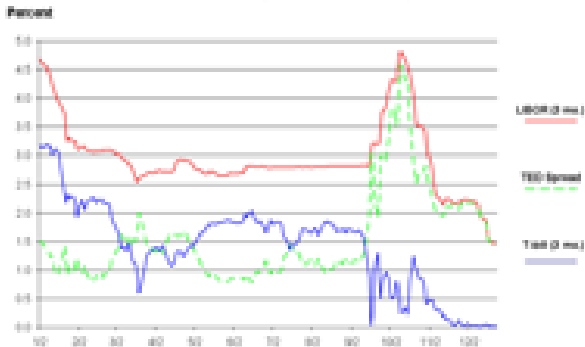

ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

TED Spread & Components - 2008

The TED Spread is a measure of credit risk for interbank lending. It is the difference between the three month LIBOR rate and the three month T-bill rate. A larger spread indicates higher perceived credit risk in interbank lending.

Είναι πια αρκετά δυνατή η εκτίμηση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης μέσα από το γεγονός ότι **η αδράνεια και η ανασυγκρότηση των στάσεων** έχουν διαφανεί σε πολλά σημεία.

Πρωταρχικά, έχουν πλέον διαφανεί στο οικονομικό επίπεδο, το επίπεδο δηλαδή της οικονομικής θεωρίας του οικονομικού συστήματος και της οικονομικής επιστήμης, **τα όρια αναστοχασμού**. Το θεμελιώδες **δίπολο του ηθικού κινδύνου και της ιδιωτικότητας** αποτελεί τον βασικό ρυθμιστή και το βασικό όριο και των κρατικών πολιτικών.

Το οικονομικό σύστημα βασίζεται σε αυτό το δίπολο στην θεώρηση του ηθικού κινδύνου ως μείζονος και καθοριστικού παράγοντα και στην ιδιωτικότητα των οικονομικών παικτών, αφαιρώντας κάθε διάσταση επαναπροσέγγισης της φύσης τους και κάθε διάσταση μιας βαθιάς αλλαγής του οικονομικού συστήματος.

Με δεδομένο λοιπόν αυτό το δίπολο, την ιδιωτικότητα και τον ηθικό κίνδυνο, τα **όρια λειτουργίας των κρατών ως πηγής των κεφαλαίων και ως θεσμικού ρυθμιστή** τους δεν πρόκειται να αλλάξουν, με αποτέλεσμα τα κράτη να παραμένουν θεμελιωδώς **δέσμια των αδρανειακών δεσμών της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής** στα όρια αποφυγής του ανοίγματος του οικονομικού και ηθικού κινδύνου και στα όρια υπέρβασης της θεώρησης των παικτών της οικονομίας στην λογική της υπέρβασης της ιδιωτικότητας.

Με αυτό το δίπολο, που θα θύμιζε υπό μια ηθική έννοια την **Σκύλλα και την Χάρυβδη**, το πλαίσιο δράσης των κρατών είναι εγγενώς περιορισμένο στην αντιμετώπιση της κρίσης. Είναι δεσμευμένο ενάντια στην λογική της **απελευθέρωσης της αναδιαπραγματευτικής και αναστοχαστικής δυναμικής του ανθρώπινου παράγοντα**. Ακριβώς γι' αυτό, θεωρούμε ως ολοκληρωμένη την **οικονομική μηχανή** και την μηχανική μέσα στο δομημένο πλαίσιο του οικονομικού συστήματος ως ατορρυθμιζόμενου, **όχι διαμέσου του ανθρώπου**, αλλά διαμέσου του μηχανικού εαυτού του.

Για να περιορίσουμε τον ηθικό κίνδυνο **έχουμε μεταθέσει την αυτορρύθμιση** από το έλλογο του ανθρώπου **στον αυτοματισμό του οικονομικού συστήματος**. Αυτή είναι η δυναμική θεμελιώδης ανθρωπολογική δέσμευση (και ταυτόχρονα η) παγίδευση του οικονομικού συστήματος.

Φαίνεται ότι αυτό το πεδίο δεν προσεγγίζεται υπό την έννοια μιας αναζήτησης τεχνικών λύσεων για την **απελευθέρωση του ανθρώπινου παράγοντα από τον αυτοματισμό του οικονομικού συστήματος**.

Αυτή η απελευθέρωση θα σήμαινε την **απελευθέρωση του λόγου στην οικονομία** και την ολοκλήρωση του λόγου σε αυτήν. Τέτοιο εγχείρημα δεν υπάρχει προ των πυλών. Ήταν ένα εγχείρημα εξαιρετικά διεπιστημονικό και η οικονομική σκέψη για την ώρα παρατηρεί το εκκρεμές μεταξύ Κευνσιανισμού και φιλελευθερισμού, πολύ δε περισσότερο καθώς ο Κευνσιανισμός διαμεσολαβείται από τις εστίες του οργιώδους νεοφιλελευθερισμού, από τις κεφαλαιαγορές και το χρηματοπιστωτικό σύστημα με όλη την ανακολουθία στα αποτελέσματα που έχουν οι πολιτικές ρευστότητας και οι πολιτικές δημοσιονομικής παρέμβασης για την ανάπτυξη της απασχόλησης και την αύξηση των επενδύσεων μέσα από τις δημόσιες δαπάνες.

Με άλλα λόγια το **θεωρητικό** αυτό **τοπίο έχει προδικαστεί και θεωρείται επαρκές**. Υπάρχει δηλαδή μια υπόθεση της επάρκειας του, ένα αυτονόητο επάρκειας για την ρύθμιση των προβλημάτων.

Δυστυχώς, δεν έχει αναπτυχθεί αυτή η διεπιστημονική και διαθεματική προσέγγιση στο θέμα της οικονομίας που να την καθιστά γόνιμο πεδίο όλων των επιστημών και ολόκληρου του πολιτισμού. Υπάρχει ένα έλλειμμα κατανόησης αλλά και ταυτόχρονα -ακόμη περισσότερο- ένα **έλλειμμα δυνατοτήτων παρέμβασης του εξωτερικού λόγου** σε μια εσωτερική δομή και ταυτόχρονα ένα έλλειμμα αρετών του οικονομικού συστήματος.

Αυτή λοιπόν η παγίδευση μας καθλώνει στην ουσία σε **μια επανάληψη της ιστορίας και σε εκδοχές της που γνωρίσαμε τον 19^ο και τον 20^ο αιώνα**. Περιττεύει για την ώρα να συζητήσουμε για την διαφοροποίηση της υποστηρικτικής οικονομίας από το Κευνσιανό επίπεδο προσέγγισης της παρούσας οικονομικής πολιτικής. Ακόμη περισσότερο είναι πλέον κουραστικό και απελπιστικό το να συζητά κανείς και να αντιδικεί στην λογική ενός οικονομικού δόγματος ή μιας εικονικής οικονομικής τελειότητας, στερημένης βέβαια μιας πραγματιστικής αυτογνωσίας και ειλικρίνειας. Βλέπει κανείς την εμμονή των νεοφιλελεύθερων στις ίδιες λογικές με ανάλογο τρόπο όπως υπάρχουν μειοψηφίες που διατηρούν αναμνήσεις απολογητικής αυθεντίας και βεβαιότητας από την περίοδο της κατάρρευσης του υπαρκτού σοσιαλισμού για τα πρώην Σοβιετικά καθεστώτα.

Το δεύτερο πεδίο στο οποίο μπορούμε να εικάσουμε την εξέλιξη της κρίσης είναι στο **πεδίο των νοοτροπιών**. Οι νοοτροπίες δείχνουν μια μεταβλητότητα μόνο στον τομέα των χορηγήσεων από πλευράς των τραπεζών και όχι από πλευράς διαθέσεων ή δυναμικής και νοοτροπίας γενικότερα. (Δείχνουν μια νοοτροπία) απληστίας η οποία καταδεικνύεται από τις χρηματιστηριακές εξελίξεις, από την ανταπόκριση και την επαγωγή σε ειδήσεις από κατευθυνόμενες παρεμβάσεις, που τελικά σε μήκος χρόνου αποκαλύπτονται αναξιόπιστες.

Δεν θα σταθούμε όμως τόσο στο θέμα των νοοτροπιών, οι οποίες βέβαια ξεκινούν από το επίπεδο του καταναλωτή και διασυνδέονται με τις αντίστοιχες νοοτροπίες που συνδέονται με το κράτος και με τις μεγάλες κλίμακες κεφαλαίου αλλά και με τα χρηματιστηριακά κοπάδια.

Το επόμενο βήμα αφορά τον τομέα των κρατικών οικονομιών και πολιτικών στις οποίες για άλλη μια φορά παρατηρείται μια συνέχιση αυτής της πολιτικής της προσκόλλησης σε δόγματα, αλλά και της κατά περίπτωση προσέγγισης που αναδεικνύει για άλλη μια φορά σαν δόγμα το βραχυπρόθεσμο και συνεπώς και άπληστο συμφέρον.

Η περαιτέρω δυναμική της κρίσης είναι συνηφαμένη και με την **εξέλιξη του περιβάλλοντος**, ενώ δεν έχει γίνει στοιχειώδης διάλογος για την **αναγκαιότητα μείωσης της ζήτησης, της παραγωγής και της κατανάλωσης**, όπως επίσης και για τον χειρισμό των υποστασιακών παραμέτρων της παγκόσμιας οικονομίας, όπως ο δημογραφικός παράγοντας. Δηλαδή, **μαλθουσιανά και περιβαλλοντικά η προσέγγιση μέσω μακροπρόθεσμα είναι ανύπνη**.

Ας έρθουμε όμως στον πιο σκληρό πυρήνα της διακύμανσης της δυναμικής της κρίσης που είναι συνηφασμένος με το δίπολο πλέον: **σχέδιο σωτηρίας και χρηματιστηριακές – χρηματοπιστωτικές κεφαλαιακές αγορές**. Στο πεδίο αυτό θα λέγαμε αναδεικνύεται ο πλέον πλασματικός τομέας εντυπώσεων και η ανεπάρκεια των αρχών να έχουν εικόνα του εσωτερικού. Το είδαμε αυτό μετά από την εξαγγελία της κυβέρνησης Ομπάμα για τα τεστ κοπώσεως.

Αμέσως μετά -και αυτό πρέπει να σημειώσουμε ότι δεν είναι καθόλου τυχαίο- έγιναν αυτά τα παιχνίδια από τους CEOs της City μέσω Μπλούμπερκ και με μια ανάλογη διαδικασία στην συνέχεια από την City Group, από την J.B. Morgan και την Bank of America, ενώ συνεχίζεται η αλυσίδα για την φήμη των δίμηνων κερδών, εξαιρώντας βέβαια όλες τις μεγάλες της δανειακές ανάγκες και τις τοξικές κληρονομίες, φτάνοντας έως την δήλωση της City Group, για την έλλειψη χρησιμότητας περαιτέρω χρηματοδότησης και βέβαια τις μετέπειτα δηλώσεις πώς ο Μάρτιος ήταν ο πιο δύσκολος μήνας μετά την συνάντησή τους με τον Ομπάμα, αφού προηγουμένως είχαν τροφοδοτήσει ένα «ράλλυ».

Προφανώς οι δηλώσεις αυτές στοχεύουν σε δύο μέτωπα: το πρώτο στην αποφυγή τεστ κοπώσεων και των πρόσθετων χορηγήσεων λόγω των διοικητικών θεσμικών επισφαλειών ή λόγω του ότι δεν θέλουν να βγουν άλλα στοιχεία στην επιφάνεια και το δεύτερο στην συντήρηση των χρηματιστηριακών αξιών από τις οποίες είναι άμεσα εξαρτημένες οι συγκεκριμένες εξελίξεις και οι οποίες επηρεάζουν άμεσα τις ανάγκες στήριξης τους, αλλά και τα περιουσιακά μεγέθη των οικονομικά ισχυρών.

Εμείς όμως ας βγάλουμε ένα συμπέρασμα: Η αγορά δεν είναι αποτελεσματικός παράγοντας ελέγχου του ηθικού κινδύνου.

Αντίθετα μάλιστα υπό ορισμένες συνθήκες είναι παράγοντας μεγιστοποίησης του ηθικού κινδύνου και αυτό είναι το πλέον κρίσιμο σημείο, το οποίο αφορά τόσο τις δημοσιονομικές όσο και τις νομισματικές ρυθμίσεις της, αλλά επίσης και τις αμιγώς νομικές ρυθμίσεις της αγοράς (ή και την υπέρβαση της).

Η αγορά δεν είναι αποτελεσματική στον ηθικό κίνδυνο και **υπό ορισμένες συνθήκες αποτελεί παράγοντα γιγάντωσης του**.

3 Απριλίου 2009

Γιάννης Ζήσης, Δημοσιογράφος-Συγγραφέας
Μέλος της ΜΚΟ Σόλων